

NACZELNE DOWÓDZTWO W. P.
(SZTAB GENERALNY)

Oddział II Informacyjny

Ew/4 № 60234 /II

PILNE

Poczta polowa 53 30. grudnia 1920 r.

Ściśle tajne
trzymać pod zamknięciem!

63235

DO
GENERALNEJ ADJUTANTURY NACZELNEGO WODZA

w W a r s z a w i e .

W załączeniu przesyła się do wiadomości odpis raportów
Attaché Wojsk. P.P. w Belgradzie za Nr. 447 i 449 z dnia 13.
XII. b. r.

2 załączniki:

Otrzymują:

Gen. Adjut. Nacz. Wodza do wiadomości
M. S. Wojsk. Oddz. II. Sztabu " "
M. S. Zagr. Of. łączn. " "

w. z. Szefa Oddziału II:

Przeździecki m. p.
Major Sztabu Gen.

Za zgodność:

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA
WARSZAWA

L: Dz 63235 dnia 2/1 1921 r.
zatr. Wydział

Belgrad dnia 13/XII.1920

L. 447/T.

Komunizm w Jugosławji.

D o

Naczelnego Dowództwa W.P. Sztab Generalny Oddz. II.

w

W a r s z a w i e .

126
Aczkolwiek przy wyborach do konstytuancy, komuniści zdobyli 58 mandatów z 419, nie należy wnioskować o silnem wzroście idei wywrotno-komunistycznych w S.H.S.

Już samo stronnictwo komunistyczne w konstytuancie jest bardzo niejednolitem. Prócz komunistów czystej wody, wchodzi w skład tego stronnictwa różni malkontenci niemający nic wspólnego z zasadami komunizmu. Komunizm przykrywa w byłych częściach węgierskich nacjonalistów węgierskich, na pograniczu Bułgarji i w Macedonji /połud. Serbja/ występowali pod tym hasłem Bułgarzy i Turcy a w Czarnogorze komuniści są malkontenci i ludzie wrogo usposobieni wszelkim uporządkowanym stosunkom/rozbójnicy górszy/.

Program czystego komunizmu nie znajduje szerokiego poparcia w kraju i nawet zwolennicy jego nie odradzają żadnej wytrwałości lub zamiaru, walką idei komunizmu przeprowadzić.

Gdy rząd rozwiązał szereg ciał komunalnych, gdzie większość stanowi li komuniści, rozwiązania te nie wywołały żadnego sprzeciwienia się ani żadnych demonstracji.

Komuniści ofraniczyli się do opublikowania w swojej gazecie mniej lub więcej ostrych artykułów. Na drogę walki czynnej partja komunistyczna nigdy nie występuje obawiając się represji rządu i rozbicia swej organizacji. Rząd zaś wyczekuje tylko takiej sposobności, ażeby w tym wypadku zgnieść partję komunistyczną a miałyby za sobą ogromną większość społeczeństwa.

Komuniści ograniczają się do działalności propagandowej, wydają kilka dzienników i rozmaite broszury, sprzedawane poniżej ceny kosztu.

Ze źródeł administracyjnych mam pewne wiadomości, że wydawnictwa komunistyczne "Radnicke Novine" w Belgradzie i "Glas Slobode" w Sarajewie są subwencjonowane przez bolszewików rosyjskich via ich ekspozytury we Wiedniu. W załączeniu przedkładam gazety i broszurę komunistyczną.

W myśl instrukcji rozmawiałem w sprawie komunizmu i podaje jak następuje:

R Rząd Serbski zajmuje w sprawie bolszewizmu rosyjskiego a nadal zupełnie pasywne stanowisko, niemieszania się w sprawy wewnętrzne Rosji.

Stosunków z bolszewikami rosyjskimi rząd S.H.S. żadnych nie szuka.

Od członków poselstwa czeskiego dowiedziałem się, że Czesi przygotowują znaczny eksport do Rosji. Już obecnie pracują w Czechach i zgromadzają rozmaite wyroby na wywóz do Rosji szczególnie maszyny kolejowe wygony, wyroby szklane, maszyny do uprawy roli i t.p.

W tym celu Czesi zakupili 3 okręty, które stoja obecnie w Rumunji w Galacu i będą służyć dla przewożenia towarów z Galacu do Odesy. Już obecnie pracuje Czeskie towarzystwo w Odesie ażeby przygotować beron dla handlu czeskiego z Rosją. Czesi mają port w Bratisława na Dunaju znacznie powiększyć i budują kilka okrętów dla służby transportowej na Dunaju. Transport z Czech do Rosji będzie szedł Dunajem do Galacu a stąd do Odesy.

Powroźnicki ppułk. m.p.

Za zgodność odpisu.

[Handwritten signature]

Belgrad 13/XII 1920.

STOSUNKI WEWNĘTRZNE

N. 449/pt.

WYBORY

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych posiada następujący
wynik wyborów w królestwie S.H.S..

Wybranych zostało 419 posłów z tego przypada na
poszczególne prowincje jak następuje:

W Starej Serbji i Macedonji.

Demokraci	56.
Radykali	50.
Komuniści	32.
Serbska chłopska	14.
Republikanska	2.
Liberacji	1.
Musilmani	3.

Razem 158.

W Bośni i Hercegowinie:

Jug. Słow. Musilmanska organizacja:.....	24
Związek chłopów	12.
Radykali	11.
Chłopska chorwacka	7.
Komuniści	4.
Chorwacka ludowa (klerykalna)	3.
Demokraci	2.

Razem 63.

W Banacie Baczoce i Baranji :

Radykali	21.
Demokraci	10.
Komuniści	5.
Buniewcy/ katolicy serbscy/	4.
Socjal-demokraci	3.
Chłopska partja	1.

Razem 44.

w Dalmacji:

Ludowo-klerykalna partja	3.
Chłopska partja	3.
Demokraci	1.
Radykali	1.
Komuniści	1.
Chorwackie zjednoczenie	1.
Dziki / bezpartyjni /	1.

<i>razem</i>	11.

w Chorwacji i Sławonii:

Demokraci	19.
Radykali	9.
Chorwackie zjednoczenie	3.
Partja Radicza	50.
Komuniści	7.
Frankowcy	1.
Klerykały	3.
Ugodowcy chorwaccy	1.

<i>razem</i>	93.

w Czarno-górze:

Komuniści	4.
Demokraci	2.
Republikanie	2.
Radykali	1.
Niezawisli	4.

<i>razem</i>	10.

w Słowenji:

Demokraci	3.
Ludowa Słowenska klerykalna	14.
Chłopska słowenska	9.
Socjal-demokraci	7.
Narodowi demokraci	2.
Komuniści	5.

Ogólny wynik wyborów jest następujący:

Demokraci	93.
Radykali	93.
Komuniści	58.
Radicza partja	50-
Musilmanie	27.
Klerykali	23.
Chłopska serbska	15.
Zjeńczenie chorwackie ...	11.
Mniejsze partje	49.
<u>Razem .....</u>	<u>419.</u>

Wybory wykazały bankructwo programu centralistycznego we ~~XX~~ wszystkich krajach po za dawnym królestwem serbskim, z wyjątkiem Barani Baczki i Banatu. W innych prowincjach zwyciężyły czynniki federalistyczne lub autonomiczne, a partja komunistyczna mieści w sobie także elementy opozycyjno--narodowościowe wrogie państwowości Jugosłowiańskiej jako to w Macedonji Bułgarzy i Musilmanie a w Banacie Węgrzy.

W Starej Serbji i Macedonji.

Wybory tu odbywały się na terenie bardzo rozpalonym, gdyż odgrywała tam nie małą rolę agitacja bułgarska, stosunki wewnętrzne, niepewność bezpieczeństwa publicznego (kto głosował za serbami narażał się że go zrabowano lub zabito) W końcu rewalizacja partji radykalnej i demokratycznej. W Macedonji niezadowolenie datuje się jeszcze od roku 1912 wśród tamtejszej ludności, która była pozbawiona ze strony Serbji do roku 1919 wszelkich praw konstytucyjnych, to niezadowolenie wyraziło się, że partje destrukttywne (komuniści) lub partje autonomiczne (musilmanie) zdobyły ^{tam} znaczną ilość mandatów.

W Macedonji zostali wybrani: 17 komunistów, 3 musilmanów 2 republikanów a tylko 9 radykałów i 25 demokratów. Stwierdzonem jest, że były tu próby z organizowania w jedną grupę niezadowolonych z rządów Serbskich t. j. Bułgarów, Turków i Albanczyków, których żądanie było by postawienie rządowi serbskiemu postulatów szanowania ich praw mniejszości, przez zakładanie szkół i ich wyznaniowych organizacji w ścisłym porozumieniu z wszelkimi niezadowolonymi elementami Jugosławji.

Dalej idące żądania Chorwatów i Słowenców, którzy żądają autonomji niedoprowadziły do tego porozumienia.

W Chorwacji:

Wybory w Chorwacji pokazały, że znaczna większość plebiscyta chorwackiego nie jest zadowolona tak z obecnego ustroju państwowego jak i dotychczasowych rządów. Rezultat wyborów stwierdza, że w Chorwacji dominuje jeżeli niechęć do federalistycznego ustroju jugosławji, to w każdym razie do zagwarantowania prowincjom składającym S-H. S. jak najszersze autonomji.

Ten ostatni postulat postawiony jest na czysto egoistycznej bazie, gdyż ogólnie żąda się tam sankcjonowania tradycji państwowych byłego królestwa Chorwacji i Słowenji i bezwzględne utrzymanie jej odrębności w jugosławji. Dowodem tych twierdzeń jest bezwzględny zwycięstwo partji Radicza, która przedstawiła powyższe postulaty. Dokładne sformułowanie programu tej partji nastąpiło na inauguracyjnym zebraniu chłopskiej partji Radicza w Zagrzebiu dnia 8. i 9 grudnia b.r.

Mowę Radicza przedkładać w tłumaczeniu.

Partja Radicza neguje przedewszystkiem wszelkie dotychczas ustanowione akty prawno-państwowe, których skutkiem było "Rzekomy" zjednoczenie S.H.S.. Twierdzi bowiem, że akty te zniknąć nie zostały jeżeli nie wbrew woli narodu chorwackiego to w każdym razie bez jego mandatu. Dopiero wybory do konstytuancy w listopadzie r.b. dały możność do wyrażenia Chorwatom swego zdania. To odzwierciadla się w zwycięstwie jego partji. W ten sposób w myśl założenia Radicza Chorwacja dopiero obecnie znajduje się w stadium możności wykonania prawa samostanowienia o swoim przyszłym bycie państwowym. Chorwacja zatem występuje obecnie jako równorzędny czynnik z byłym królestwem Serbji, w zakresie porozumienia co do przyszłego wspólnego bytu państwowego nie jest wykluczony. Radicz stoi na stanowisku konferencji na Korfu, na której pierwszy raz była mowa o zjednoczeniu się przy równouprawności Serbów, Chorwatów i Słowenców.

Postulacie z partji Radicza będąc przedstawicielami i wyrazem prawdziwej woli samodzielnej Chorwacji nie mogą zasiąść w

w konstytuancie Belgradzkiej i zlać się z ogółem innych posłów
 gdyż w ten sposób straciłby swój charakter posłów chorwackich.
 Mogą oni pertraktować ale jako osobne ciało z innymi delegatami
lub posłami serbji i innych prowincji o przyszłym ustroju S.H.S.
 W każdym razie w tym przyszłym ustroju S.H.S. Chorwacja musi stać
 się osobnym ciałem.

W dalszych postulatach podkreśla się, że do Jugosławji
 należą i Bułgarzy, gdyż i oni są południowymi słowianami.

Partja Radicza jest jako taka czysto republikanska i nie
 niema zamiaru uznać monarchji ani też dynastji Karagorgiewicza,
 niemają jednak żadnych specjalnych nienawiści do tej dynastji
 pochodzącej z ludu, Partja ta zastępuje się przed wszelkiemu krę
powaniu działalności posłów w konstytuancie a przede wszystkim
przez narzucanie im przysięgi, która przysądza przyszły ustrój
państwowy. W rocie bowiem znajduje się przysięga i na wierność kró
łowi i stwierdzenie jako faktu dokonanego zjednoczenie i
jedność królestwa S.H.S. to ostatecznie wyklucza wszelką federację
 a nawet szerszą autonomję dla Chorwacji.

Inne partje Chorwackie jak Zjednoczenie Chorwackie,
 Klerykali, Frankowcy ponieśli co prawda przy wyborach zupełną klęskę,
 jednak o ile można widzieć z ich pracy nie czują się oni przygnębieni,
 gdyż zwycięstwo Radicza jest zarazem zwycięstwem ich
 postulatów autonomistycznych, względnie federalistycznych.

Z tej przyczyny Zjednoczenie Chorwackie obiecało poprzeć
 Radiczewców w walce o autonomję Chorwacji. Również w kontakcie
 z Radiczem weszli autonomistycznie usposobieni posłowie z
 Bośni "Jugosłowiańskiego Musilmanskiego stronictwa." ~~XXXX~~

Do partji Radicza przyłączyło się także stronictwo
 "Chorwacko-Chłopska" partja z Bośni i Hercegowiny.

Zwycięstwo Radicza było zupełną niespodzianką dla kół
 politycznych rządu w Belgradzie. Z początku prasa radykalna starała
 się z chlebać stronictwa Radicza, by go w ten sposób pozyskać dla
 swoich celów przyczem ostro osądzano liderów partji demokratycznej,
 która z powodowała i przeprowadziła nagonkę na Radicza i jego partję.

Chećnie gdy nadzieja porozumienia znikła, prasa Radykalna zarzuca całą odpowiedzialność za ten antypaństwowy objaw Chorwacji stronnictwu demokratów.

Można z wielkiem prawdopodobieństwem twierdzić, że wystąpienie Radicza cieszy się sympatją dwóch ministrów chorwackich, Drnkowicza, Kovaczewicza i samego bana Chorwacji Dr. Lagini. Powyżsi pomimo, że otrzymali od rządu centralnego wyraźne instrukcje nie dopuszczenia do tego rodzaju rezolucji jakie zapadły na zgromadzeniu Radicza w Zagrzebiu, niestarali się w żaden sposób rezolucjom tym przeszkodzić.

Z tego powodu Laginja został pozbawiony godności bana Chorwacji a na jego miejsce został mianowany banem chorwacji Serb Bośniak z partji ugodowej serbo-chorwackiej najstarszy radca Wydziału krajowego w Chorwacji.

Skutki zajętogo stanowiska przez Chorwatów partja Radicza nie da się narazie przywidzieć, lecz bez wątpienia wpłynie ono na tok życia politycznego w królestwie S.H.S. bardzo poważnie.

W Słowenji.

Tu zwyciężyła partja klerykalna Koroszcza oraz tak zwane samodzielne stronnictwo chłopskie, chociaż ich programy nie pokrywają się przecież na pierwszy plan wysuwają ^{one} szeroką autonomję Słowenji. Klerykałowie osądzili nie możliwość skłaniania przez nich przysięgi, która niszczy ich postulat autonomji, odrzucają możliwość przyjęcia wypracowanego projektu do konstytucji o charakterze centralistycznym nie liczącem się z ich autonomją.

W Bośni i Hercegowinie.

Wybory w Bośni i Hercegowinie odbyły się pod znakiem zupełnego rozbitcia się na szeregi partji tak Chorwatów jak i Serbów. W przeciwieństwie do nich stanowili muslimanie dobrze zorganizowany blok na podstawach czysto religijnych i wystąpili zgodnie w silnej falandze. Dzięki swej dyscyplinie partyjnej zdobyli największą ilość głosów i okazali się jako najsilniejsza partja w Bośni i Hercegowinie. To dało powód do zdania niektórych z tut. polityków z obozów separatystycznych, że Bośnia Hercegowina nie stanowi kwestji ani Serbskiej ani Chorwackiej, tylko stara się ze

względu na silny i przeważający żywioł muslimanski, kwestją między narodową.

W Czarnogórze.

wybory Czarnogórskie pokazały że i tam panuje zupełna niezadowolenie z dotychczasowych rządów. Zwyciężyli więc przedewszystkim komuniści i republikanie a radykali i demokraci ponieśli klęskę.

Idea wielkiej Serbji i przyłączenia do Serbji, jak się to okazało przy wyborach, dominuje jedynie w Banacie, Baczce i Barani, gdzie radykałowie zdobyli największą ilość mandatów.

O g o l n a   O c e n a   S y t u a c j i

Rząd S.H.S. widząc już w początkach wyborów wielkie prądy separatystyczne, pospieszył z wyłaniem ostatecznego projektu ustawy do konstytuancy, w którym projekcie stara się przeciwdziałać prądowi separatystycznemu.

Projekt ustawy do konstytuancy podaję w tłumaczeniu.

W tym projekcie jest już dokładnie określona monarchija jako zjednoczone Królestwo S.H.S.. Na szczególną uwagę zasługuje przysięga, w której każdy poseł uznaje króla i jedność państwa, równocześnie kto tej przysięgi nie złoży traci mandat.

Jak już powyżej wspominałem tak Chorwaci jak i Słowency wystąpili przeciw złożeniu tej przysięgi.

Kwestja konstytuancy, która ma się zebrać 12 grudnia b.r. napotyka na wielkie trudności zresztą nie uniknione przykonsekwentowaniu się 5 różnorodnych części państwowych żyjących różnym życiem prawnym państwowym i mających przeważnie odrębne tradycje historyczne i kulturalne obok różnic religijnych.

W obec tych zdarzeń w ministerstwie S.H.S. wielka depresja i niezdecydowanie.

W prywatnych rozmowach daje się słyszeć, że Serbowie te raz zupełnie się odkaczają i stwarzają nową granicę odrębną przeciw

Stosunki Zewnętrzne

Włochy.

Pomimo zawarcia umowy w Rappalo, stosunek społeczeństwa w S. H. S. do Włoch pozostaje i nadal nieufnym. Nie bardzo wierze tu w szczerść a szczególnie w energję rządu włoskiego w stosunku do D'Anunzia. Gazety zamieszczają stale wiadomości o objawach nieposłuszeństwa wśród floty włoskiej, blokującej Rijekę.

wśród stronictw Chorwackich i Słowenskich panuje nadal rozgoryczenie z powodu zawartego traktatu.

Radicz, który jest dzisiaj wyrazicielem opinji całej Chorwacji w mowach swych w Zagrzebiu, użył wyrażenia, że rząd Belgradzki sprzedał Włochom pomorze chorwackie i że Naród Chorwacki takiej umowy nigdy nie uzna. Prasa serbska wyraża nieobawę, że zajęcia w Chorwacji a szczególnie stanowisko Radicza, może doprowadzić do wzowienia kwestji adryatyckiej. Potwierdzenie tego zdania można znaleźć w oświadczeniu włoskiego Charge d'Affaires Pana Galanti, który wyraził obawę, że akcja Radicza wynikające z niej trudności dla rządu Belgradzkiego mogą wywołać silną akcję nationalistów włoskich przeciwko umowie Rappalskiej, która być może uniemożliwi wejście w życie tej umowy.

Bułgaria.

< W stosunku do Bułgarji daje się zauważyć rozłam opinji publicznej w państwie S. H. S. Prasa serbska nadal zajmuje stanowisko nieprzyjemne > stale je podkreśla w okazji każdej wiadomości o zabiegach Stambulinskiego w obec mocarstw Ententy. Każda wzmianka o nich jest stale bardzo wroga, pełna nieufności i reminiscencyj. Na temat zbrodni Bułgarskich popełnionych w czasie wojny.

< Natomiast opinja Chorwacka jest całkiem odmienna. Radicz kilka krotnie podkreślił w swych przemówieniach równorzędność Narodu Bułgarskiego w rodzinie południowych słowian > Ideałem Radicza jest stworzenie Rzeczypospolitej federacyjnej południowo-słowiańskiej, w skład, której weszli by również i

Bułgarzy.

wybory do konstytuanty wykazały bezwzględnie istnienie poważnego prądu bułgarskiego w Macedonji, ukrywającego się obecnie pod oficjalną maską komunizmu.

Zachowanie się rządu S.H.S. pomimo wznowienia stosunków dyplomatycznych i obecności w Belgradzie posła bułgarskiego P.Todorowa narazie nieuległy żadnej zmianie.

Pan Todorow o ile dał się poznać w Belgradzie jest człowiekiem bardzo inteligentnym i taktownym, jest człowiekiem, który zna doskonale stosunki i życie rosyjskie. Łączy go osobiste stosunki z wybitniejszymi przedstawicielami społeczeństwa rosyjskiego, w życiu, którego przyjmował sam udział jako członek partji socjalistów -rewolucjonistów.

W czasie wojny p.Todorow wstąpił jako ochotnik do armji francuskiej i walczył na froncie niemieckim.

G R E C J A.

W stosunku do Grecji opinja publiczna została ogromnie poruszona zwycięstwem zwolenników eks Króla Konstantego, na wyborach i rezultatem plebiscytu. Opinja ta ^{jest} zupełnie w zgodzie z opinją mocarstw zachodnich i również wroga.

R O S J A

Sprawy rosyjskie zajmują mało miejsca w prasie. Naprzykład, wiadomość o przyjeździe Wrangla do Belgradu została w tut. piśmie przedrukowana z pisma francuskiego w kilka dni później. Polityka na akcja Rosjan na zewnątrz niepokazuje się nigdzie.

Stanowisko rządu i władz do Rosjan pomimo zgody na przyjęcie kilkunastu tysięcy (14.000) uchodźców z armji Wrangla uległo pewnej zmianie. Zdarzył się nadzwyczajnie charakterystyczny fakt, gdy właściciel domu w którym mieściło się biuro rosyjskiego Attache wojskowego skorzystał z niezapłacenia na czas czynszu i zarządził zwrotu lokalu, policja Belgradzka wystąpiła czynnie i zmusiła urząd Attache wojskowego do opuszczenia zajmowanego mieszkania.

W sprawie przyszłych stosunków Królestwa S.H.S. i Rosji może odegrać pewną rolę fakt, że dziedzictwo tronu zostało określone w projekcie konstytucji w sposób następujący:

Obecnie panującym jest ~~król~~ Król Piotr I. następcą tronu królewicz Aleksander, po królewiczu Aleksandrze mają dziedziczyć jego potomkowie linii męskiej, w razie jeżeli nie będzie potomków linii męskiej, dziedziczy linja żeńska. Jeśli królewicz Aleksander nie będzie posiadał potomstwa dziedzictwo przechodzi na potomstwo Króla Piotra w linii żeńskiej, to znaczy na Księżniczkę Helenę wdowę po Wielkim Księżciu rosyjskim Janie Konstantynowiczu i jej syna Wsewołoda. Byli następcą tronu Książę Jerzy oraz jego potomstwo są wykreśleni z dziedzictwa tronu.

P O L S K A .

Po okresie większego zainteresowania się Polską w czasie wojny z bolszewikami, prasa tutaj w ogóle mało interesuje się polityką zagraniczną, sprawom polskim mało udziela miejsca.

Zjawiają się tylko czasami alarmujące pogłoski o projektowanym napadzie bolszewików na Polskę, powtarzane niewolniczo za prasą wiedeńską lub stacją radio telegraficznej w Nauen.

Należy nadmienić, że prasa serbska stale dotychczas uważa te źródła za najbardziej poinformowane i wiarygodne.

W chwilach likwidacji akcji Wrangla, prasa serbska mniej więcej jednomyślnie składała winę na Polskę. Zarzucając nam opuszczenie Wrangla i przepowiadając niechybną karę w postaci najścia bolszewików na Polskę na wiosnę przyszłego roku.

A N G L J A .

W czasie wyborów do konstytuandy rząd Angielski wysłał z Anglóków majora Outley i kapitana Braisa do Czarnogóry, ażeby zkonstutowali jak wybory do konstytuandy będą przeprowadzone.

Sprawa ta wywołała wielkie niezadowolenie w rządzie S.H.S. i w prasie tutaj.

Anglja jednak ma w królestwie S.H.S. tak wielkie znaczenie i taka jest obawa przed anglikami, że gazety bardzo łagodnie sprawę tą omawiały.

W przeciwności do opinii publicznej, która jest na Anglików bardzo rozdrażniona.

Rozmawiałem w tej sprawie poufnie z Anglami i dowiedziałem się, że Anglja stoi we wszystkich krajach na następującym stanowisku: W krajach w których Anglicy utrzymują komisje Anglja popiera politykę zagraniczną tego Państwa, mając na względzie swoje interesa w danym kraju.

Ponieważ rząd S.H.S. utrudnia Anglikom i niedaje żadnych koncesji. Anglicy robią królestwu S.H.S. w sprawach polityki zagranicznej duże trudności.

C Z E C H Y.

Stosunki handlowe z Czechami rozwijają się nadal bardzo dobrze.

Obecnie grupa czeskich inżynierów wypracowała projekt kanału łączącego Dunaj - Sawę z Rzeką, część tego kanału będzie tunelem. Projekt został w zasadzie przyjęty. Następcą Tronu ma w najbliższym czasie akt ten podpisać. Kanał ma kosztować dwa miljardy dynarów, ~~xxxxxxx~~ połowa kapitału do budowy tego kanału ma być Czeska a połowa Amerykańska.

OTWARCIE KONSTYTUANTY

Dnia 12 b.m. nastąpiło otwarcie konstytuanty.

O godzinie 10 rano zebrali się posłowie do konstytuanty w liczbie około 350-360 w nowym budynku prowizorycznie zbudowanym dla tego celu.

Obecnymi byli posłowie wszystkich partji ze wszystkich prowincji z wyjątkiem partji Chorwackiej chłopskiej Radicza.

Prezydentem został wybrany na wniosek pośła Rojeca najstarszy wiekiem poseł Paszicz.

Paszicz zajął posiedzenie konstytuanty krótką przemową, w której mówił o doniosłości aktu i czasu. Koncząc swą mowę wezwał wszystkich posłów, aby oddali swe pełnomocnictwa.

Następne posiedzenie naznaczono na dzień 13 grudnia o 4 godzinie popołudnia. Już przy końcu posiedzenia z ławek komunistów rozległ się okrzyk "Nie żyje Republika Jugosłowiańska" okrzyk ten nie wywołał żadnego wrażenia.

Stanowisko rządu jest nadal bardzo trudny, rząd jest niezdecydowany jak dalej postąpić.

W kołach radykalnych mówi się, że należy zerwać z Chorwatami.

Z kół wojskowych dowiedzieliśmy się, że wojska rozlokowane w Chorwacji pochodzą z Serbji są zupełnie pewne i że rząd może użyć wojsko ażeby rozruchy do których by przyjsć mogło w Chorwacji usmierzyć.

Słyszy się, że może przyjsć do nowych wyborów w Chorwacji

C h a r a k t e r y s t y k a Radicza!

Radicz jest Chorwatem, studjował i przybywał długo zagranicą. Ukończył szkołę "Les Sciences Politiques" w Paryżu. Według opinji publicznej jest on wielkim demagogiem, człowiekiem niestabilnego charakteru, który często zdanie swe zmienia, jest bardzo dobrym mówcą, który działa na swoich słuchaczy. Sam Radicz jest przytem człowiekiem bardzo wyrozumiałym i daje się łatwo kierować.

Radicz został w ostatnim czasie przez elementa nacjonalistyczne-separatystyczne chorwackie na tę drogę na jakiej się znajduje popchany.

Wielką rolę gra przy tym jego żona, Czeska z pochodzenia bardzo ambitna osoba, która by chciała widzieć swego męża prezydentem Republiki. Cześć mówi tu w Belgradzie, że Radicz ustąpi ze swoich postulatów, rozwinie działalność ugołową, zostanie ministrem i że cała jego akcja będzie bez większego znaczenia.

S P R A W A N A B Y C I A i U T R A T Y Obywatelstwa

W

Królestwie S.H.S.

Podaję wyciąg z gazety "Sluzbene Novine", w sprawie obywatelstwa S.H.S. i z tego powodu wynikające konsekwencje dla Palaków zamieszkałych w królestwie S.H.S..

"Sluzbene Novine" królestwa S.H.S. ogłosiły rozporządzenie o nabyciu i utracie obywatelstwa królestwa S.H.S.. Rozporządzenie to obowiązuje od dnia 6 b.m. i ma doniosłe znaczenie dla sprawy kolonistów Polaków osiadłych w Bośni-Hercegowinie oraz w Chorwacji.

Postanowienia, które mają dla nas znaczenie brzmią:

§ 1.

Obywatelami królestwa S.H.S. o pełnych prawach stają się ci dawni austrijacy obywatele, -o ile nie należą do wyjątkowych niżej wymienionych kategorii, -którzy w dniu 1. stycznia 1910 r. mieli prawo przynależności na terytorjach austrijackich połowy b. monarchji austro-węgierskiej, a które to terytorja przypadły Królestwu S.H.S. o ile to prawo zachowali do chwili wejścia w moc umowy o pokoju zawartego z Austrią w St. Germain t. j. do dnia 16 lipca 1920.

Również stają się obywatelami Królestwa S.H.S. o pełni praw i te osoby, -o ile nie należą do wyjątkowych niżej wymienionych kategorii, -które miały przynależność /poddanstwo / w Bosni i Hercegowinie w dniu 1. stycznia 1910 i zachowały ją do chwili wejścia w moc obowiązującą traktatu pokojowego z Austrią w St. Germain t. j. do lipca 1920.

§ 22.

Osoby pochodzenia niemieckiego, czeskiego, słowackiego, polskiego, rumuńskiego, włoskiego i węgierskiego, posiadające prawo przynależności na terytorjach krajów zastępywanych w Radzie Państwa, które weszły w skład Królestwa S.H.S., będące poddanymi Bośni i Hercegowiny mogą w terminie 6-miesięcznym optować obywatelstwo swojego państwa narodowego t. j. :

Niemcy Austryjackie obywatelstwo,
 Cześci i Słowacy czesko-słowackie,
 Polacy polskie,
 Rumuni rumuńskie,
 Włosi włoskie,
 Węgrzy węgierskie,

§ 23.

W poprzednim § przewidziany termin 6-miesięczny zaczyna się z dniem 16 lipca 1920.

Wyjątkowo od poprzedniego ustępu wobec Włochów termin ten zacznie się od chwili przewidzianej w II ustępie § 3.

Wyjątkowo od pierwszego ustępu niniejszego § ten termin 6-miesięczny ze względu na Węgrów zacznie płynąć od chwili wejścia w życie traktatu pokojowego zawartego z Węgrami.

Wyjątkowo od pierwszego ustępu niniejszego § termin ten 6-miesięczny zacznie płynąć ze względu na osoby, które mają prawo przynależności na terytorjach plebiscytowych, które są przydzielone Królestwu S.H.S. od chwili definitywnego ~~zakończenia~~ przynależenia tegoż terytorjum.

§ 32.

Osoby, które optowały obce obywatelstwo, mają obowiązek w terminie 12 miesięcznym od chwili upływu terminu opcji przenieść swoje domiciljum do tego państwa, które optowały.

Jeśli optujący z ważnych i uzasadnionych powodów nie są w możności przenieść swoje domiciljum w terminie 12 miesięcznym, termin ten może być przedłużony jeszcze o 12 miesięcy. Pozwolenie to daje ta władza, która mu wydała dokument podróży.

Koloniści Bosniacy, którzy osiedli na gruntach rządowych w latach 1894-1895 nabyli poddaństwo bośni-herc. i to przed rokiem 1910. Oprócz tych kolonistów znajdują się tam koloniści Polacy, którzy sami kupili grunta czyto rządowe czyto prywatne,

którzy według wszelkiego prawdopodobieństwa nabyli również po większej części poddaństwo bośn-herc. i to w każdym razie przed rokiem 1910.

Wszystcy ci koloniści w myśl § 1. nabyli "ipso iure" obywatelstwo królestwa S.H.S., gdyż prawie wszyscy zachowali poddaństwo bośn-herc. po dzień dzisiejszy.

Mają oni jednak prawo na zasadzie § 22. optować obywatelstwo polskie, ale wówczas narażają się na bardzo dotkliwe skutki prawne gdyż w myśl § 32. w terminie 12 miesięcy mają obowiązek opuścić królestwo S.H.S.

W tym stanie rzeczy o ile ci koloniści zechcą pozostać nadal tutejszymi obywatelami, wówczas staje zbyt ciężka wszelka opieka nad nimi ze strony polskich konsulatów i poselstwa, a również przestaje ich obowiązek służenia w armii polskiej.

W dalszej zaś konsekwencji, jeżeli służą w wojsku polskim rekruci lub inni i nie zechcą optować obywatelstwa polskiego, zatrzymują obywatelstwo S.H.S. należało by ich natychmiast zwolnić ze służby. Na przyszłość też synowie kolonistów, którzy nie optowali obywatelstwa polskiego przestają podlegać obowiązkowi służby w wojsku Polskim.

Termin opcji na rzecz Polski dla osób tych upływa bezwzględnie 16 / I 1921 r.

Podaję w tłumaczeniu mowę RADICZA, którą wygłosił na zebraniu swojej partji Chorwacko-chorwackiej przy użyciu 30.000 manifestantów wiecu chłopskiego.

BRACIA CHŁOPI CHORWAĆI NIECH ŻYJE REPUBLIKA. Proszę was obywatele zachowujcie się spokojnie jak w kościele, ponieważ tak wypada Chorwatom w wolnej ojczyźnie, w państwie Chorwacji. Proszę abyscie nikomu nie krzyczeli precz. To cośmy chcieli zniszczyć zniszczyliśmy, zniszczyliśmy terenję królewską i rząd batów i to osiągnęliśmy przed oczyma Europy. Chorwaci, Słowacy, Serbowie i Bułgarzy muszą wiedzieć o ^{ze} tem naród^{ze} chłopski w Chorwacji 28 listopada swobodnie wyraził swoją wolę za neutralną chorwacko-chłopską republiką w międzynarodowych przyznanych granicach pokądniowych Słowian.

Nie jesteśmy więcej tylko pracownikami politycznymi, jesteśmy zwycięzcami, którzy 16 lat uczciwie pracowali, wygraliśmy bitwę przeciwko przemocy i politycznej nieznanności. Rosjanie posiadają przysłowie: "Kłamstwa jest wiele a prawda jedna". Te paskie kłamstwa garbate krzywe, które nie idą tylko się czolgają, naród poznał jako ~~xx~~ kłamstwo. Tego naród nie lubi.

Serdecznie was wszystkich pozdrawiam, ponieważ przyczyniliście się do odbycia tego zgromadzenia na świętem i nigdy nie upokorzonym tle Chorwacji. To zgromadzenie oznacza oswobodzenie chorwackiego narodu i następnie jego republiki. Dla nas ona nie jest więcej próżnym frazesem, ona oznacza człowieczeństwo, bez którego każdy naród jest jak głyby orzech bez ziarna, ona oznacza dla wszystkich sprawiedliwość. Nie możemy być jednakowo majątni, ale możemy być jednakowo uczciwi. Republika oznacza nam wszystko prawo Chłopów, aby chłop był swobodnym w domu, aby miał uporządkowaną wieś, aby był gospodarzem w y swej gminie, aby kontrolował pracę w powiecie i pracę rządu, on powinien kontrolować, bo wrona wronie oka nie wykopie. Nie sądą panowie, panów kontrolować, Chłop ma prawo i obowiązek, załatwić wszystkie czynności bez czyjej kolwiek kontroli we wszystkim i wszędzie. Na czem on się nie rozumie, -inżynierja i finanse- ma uważać aby czynność spełniano. Nie jesteśmy wszyscy szewcami a jesteśmy obući, nie jesteśmy krawcami, a jesteśmy ubrani. Idziemy do majstra, zanuśmy go nam

trzeba, jak nie jest dobre, nie przyjmujemy. Swoim panom do których i ja należałem zamawialiście 7 lat, zakatwialiście wszelkie czynności wedle prawa i duszy, jak my pracujemy w polu, a nie bierzcie się zaygły głowy posiadając siłę i ile mamy roboty. Pracujcie jak należy a my będziemy wam płacić. To nie pomogło, bez chłopskiej kontroli panowie nie nauczą się pracować.

Chorwacki narodzić, w krótkce usłyszycie bardzo ważne postanowienia, uchwalone wczoraj przez przywództwo stronnictwa. Dowiedcie się ważnych rzeczy, które należy zapamiętać, wasi wybrani posłowie wypełnią swoje obowiązki w porozumieniu z sąsiednimi braćmi bez cudzych wpływów, a szczególnie tych, którzy przed 2 laty się zieli na karku. Z nich zobaczycie żeśmy i mądrzy, dziewczyna oddaje się sercem a politykę prowadzi się rozumem. Posiadacie prawo i obowiązek osądzić te postanowienia. Jak się pozbędziemy przemocy, walenia kolbą, biczowania i t. d. każdy z nas powie, nie chcę mieć nic do czynienia ze Serbami ani ze Serbią. *Rabie w imię Smej powierzas!*

Niech każdy zostanie gospodarzem u siebie, a zostaniemy braćmi jak nimi jesteśmy. Sprawiedliwa nasza polityka nie zmieniła się, stojmy na stanowisku, że wszyscy Słowency, Chorwaci, Serbowie i Bułgarzy są jedną narodową całością i że musimy w swych granicach, które są prawidłowe z wyjątkiem tychże w stosunku do Włoch, stworzyć wspólną neutralną chłopską republikę. Podstawowe przeszkody są te: Nieszczęśliwi i nierozumni panowie oddali bez pytania was całą władzę dynastji wprawdzie narodowej, ale której my nie chcemy, ponieważ jesteśmy republikanami.

Od listopada 1918 r. banska Chorwacja jest niezawisłym państwem a od 28 listopada b. r. jest prawnie chłopską republiką.

Ale w rzeczywistości, tu panuje serbski król i jego ministrowie. My i teraz nie zamysłamy zwalić siłą tą władzę, ponieważ lubimy spokój. Ale zwracamy uwagę Regentu-a naród ma prawo zwracać uwagę niech dobrze uważa: co znaczy jak 240 000 żyłastych rąk wrzuci gumowe gałki / gałki używane przy wyborach /, że w ten sposób pozbędzie się pańskich rządów. O ile tego nierozumi ani on ani jego ministrowie, ani pańskie stronnictwa, może będziemy zmuszeni, że te same żyłaste ręce zamiast gumowych kul użyje ostrych. Jesteśmy przeciwnikami rewolucji, ale może się zdarzyć, że 4 miliony chorwatów będą do niej zmuszeni.

W tej rewolucji, której nie dał Bóg i przeciw której ~~ya~~ której walczymy, sam naród kraawiliby się. W niej serbski naród łatwo mógłby przepaść i to dzięki swojej winie. To poważnie polecamy Regentowi, rządowi i wszystkim stroniectwom, tylko w żaden sposób niegrożąc. Nie jesteśmy mełemi dziećmi abysmy się kudzili, ale są niebojimy. Jedną jest u nas główna myśl, gdyby serbowie, którzy są nam braćmi, byli Turkami i Arnautami, my i wtedy bylibyśmy z nimi. Ale nie zapominajmy, że 12/ XI dwa rządy królewskie-włoski i serbski, wyrządzili krzywdę, dzieląc chorwackie pomorze. W Belgradzie sprzedali Istriję, Rijekę i Zaiar, w Rzymie zaś zrabowali je. My tych umów nie uznajemy. Teraz jest jasnym czym jesteśmy, chorwackie chłopskie republikanskie stronictwo, które się kieruje polityką miłości. Naszym państwem jest niezawisłe państwo chorwackie, które nigdy nie było pobitem. Jesteśmy w ogromnej większości republikanami, ale jesteśmy przeciwnikami każdego kroku, czynu lub słowa, którym burzyliśmy obecny stan, ponieważ wierzymy w świadomość słowiańskiego narodu.

Należy wiedzieć, że pozostajemy niezachwiani w swoim republikanским programie, ten też powołany do życia spokojną, ustawową drogą. Przy wyborach zwyciężył nie zamknięty Radicz, lecz człowieczeństwo duszy chorwackiej. Panowie was zwozili. Podczas wojny ukończyliście szkołę człowieczeństwa i sprawiedliwości. Wasza dusza znosiła i znosi niewolę, cierpienia i męki, ale stała się silną. Gdy wybory zostaną unieważnione i zarządzi się nowe w całym państwie, my otrzymamy większość nie tylko w Chorwacji, lecz i w Słowenji, Walmacji, Bośni-Hercegowinie. O ile w Belgradzie myślą jak piszą tamtejsze podplacone dzienniki żeście zawiedzeni wyborcy, bardzo się mylą. Gdy myślą żeście wybierali z nienawiści przeciw Serbji-myślą się również. Przeszliście je wzróż i wszertz i wiecie kto zasługuje na szacunek i miłość. My nikogo nienawidzimy, a co dopiero rodzimego brata. Że chcemy chłopskiej republiki, my przeto nie burzimy lecz budujemy.

Gdzie są kościoły tam molimy się do Boga, gdzie ich niema my wybudujemy. Gdzie są szkoły, posyłamy nasze dzieci, gdzie ich niema my wybudujemy. Zawsze byliśmy i zostaniemy za tem, aby człowiek był człowiekiem. Tylko naród, który wierzy w swe prawa, może być postępowym. Niech żyje Republika Chwała Jezusowi i Marii.

6.

Odspiewano "LJEPA NASA DOMOVINA "

Rezolucja przewodnictwa stronictwa Chorwackiej stronictwa chłopskie zostało założone w 1904 roku a zatwierdzone na pierwszym zgromadzeniu w 1905 r. od założenia było w duchu republikanckim, a podczas wojny i później pozostało takim w całości i to w duchu ludzkich praw i chłopów. Za to swoje republikanckie przekonanie członkowie tegoż stronictwa znosili znoszą niezliczone cierpienia i szykany. Myśmy nieskładali przysięgi królowi Piotrowi I. sam naród dał 240 000 głosami absolutną większość republikanom w ~~xxxxxxx~~ bańskiej Chorwacji. Z tego prawdziwa nazwa naszego stronictwa będzie głosić: "Chorwackie Republikanckie Chłopskie Stronictwo". Ze względu, że w bańskiej Chorwacji i w innych prowincjach chorwackich są stronictwa panów pod różnymi chłopskimi firmami, nasze stronictwo będzie się nazywać "Chorwackie Chłopskie Stronictwo Radicza".

Po przyjęciu powyższej rezolucji obecni posłowie złożyli następującą przysięgę.

"My wszyscy narodowi posłowie w bańskiej chorwacji, wybrani 28 listopada 1920 na podstawie programu chorwackiego republikancką i chłopskiego stronictwa, przysięgamy przed Bogiem i Chorwackim narodem, że będziemy pracować całą duszą, sercem i umiejętnością, nadtem, aby naszą świętą i kochaną Chorwację urządzić na podstawie prawa samo stanowienia, a w porozumieniu z innymi Słowianami, jako chłopską republikę w granicach międzynarodowo przyznanych, a by w niej stworzyć sprawiedliwość dla wszystkich stanów, a dla stanu chłopskiego zupełne prawa chłopskie według programu i pracy chorwackiego republikanckiego chłopskiego stronictwa. Tak nam dopomóż Bóg."

Po złożeniu tej przysięgi przez posłów obecni chłopcy złożyli następującą przysięgę:

"My obecni członkowie chorwackiego republikanckiego chłopskiego stronictwa w imieniu 240 000 wyborców, którzy w bańskiej chorwacji wybrali republikancką większość przysięgamy przed świętymi cieniami swoich pradziadów i przed przyszłym pokoleniu że będziemy pracować uczciwie i nieustraszenie na podstawie prawa samo stanowienia a w sprawiedliwym porozumieniu z południowymi Słowianami

nad tem , aby jako bezwątpienia większość w Chorwacji, urządzić swo-
ją kochaną ojczyznę jako neutralną chorwacką republikę w międzynarodowych
granicach południowych Słowien i aby w tej neutralnej chłop-
skiej republice powołać do życia program naszej partji Tak nam
dopomóż Bóg.

W przedstawiciel

Re z o l u c j a o k o n s t y t u a n c i e

My przedstawiciele narodu, członkowie chorwackiej chłop-
skiej republikńskiej partji, jako większość w bańskiej chorwacji
na podstawie prawa samostanowienia i stosownie do politycznego doś-
wiadczenia kulturalnych narodów, ^{nie} żądamy aby konstytuante uważano tylk-
ko jako takie-zgromadzenie narodowe, które nie może być rozwiązane
i które posiada bezsprzeczne prawo rozstrzygania, czy chce republi-
kę czy monarchję, ochronione od samowoli rządu. Oświadczamy, że jako
przedstawiciele niezawisłego państwa Chorwackiego, które uważamy za
republikę, możemy brać udział tylko w takiej konstytuancie, w której
niema majoryzacji, t. j. w której nie będzie się przegłosowywać Sło-
wenców, Chorwatów, i Serbów, lecz w której będzie się doność rezo-
lucję za wspólnem porozumieniem.

Protestujemy przeciwko żądaniom królewskiego rządu, że
naprzód musi się złożyć przysięgę królowi, w tem widzimy gwakt,
że narodowi posicwie muszą robić to, co rząd chce. Oczekujemy, że wszystkie
wszystkie te znamiona konstytuanty będą przyjęte przez większość
posłów dzisiejszego państwa S. H. S.

Po przyjęciu tej rezolucji Radicz dał następujące objaś-
nienie.

Naród musi się sam wypowiedzieć czy forma rządu ma być
republikanska, czy monarchistyczna, ani jeden minister ani Regent nie
ma prawa posłów tych nieuznać, których posłał naród. Chorwacki naród
i jego zastępcy są na to ażeby w porozumieniu z rządem państwo republi-
kanske chorwackie urządzić. A władza serbska ma się skończyć:

Jeżeli serbscy poskowie przystaną, ażeby pertraktacje
rozpoczęto bez głosowania, i że nas niema nikt prawa rozpęzić, i pra-
cować w charakterzy konferencji pokojowej, to na taką konferencję
pujdziemy.

Potem odczytano wynik wyborów w chorwacji, i wynik głosowań, w którym była większość za republikę 50.000 głosów. To też ta partja uważa siebie za miarodajną i wypowiada się za samodzielną, niezawisłą republikę chorwacką, w międzynarodowych granicach południowych Słowian, nie uznając granic ustalonych przeciw wko-
chom dnia 12 listopada tajnem układem:

Po przyjęciu tej rezolucji, Chorwacka chłopska partja ma prawo objąć całe rządy w banskiej chorwacji, i to tak że serbski rząd w Belgradzie ma przyznać dla Chorwacji samodzielny "Sabor" /parlament/, w którym mają między sobą wybrać bana lub prezydenta republiki i sami rządzić.

Po tem wygłosił Radicz następującą mowę: Panowie ministrowie panie banie i Ty panie Regencie, Ty zrobisz najlepiej jeżeli dasz tym 240 000 wyborcom zaufanie i uszanujesz ich wolę o tyle o ile zaufasz tym 28 posłom Rady Narodowej, którzy cię uszukali, że są przedstawicielami narodu chorwackiego uwierzysz tym zdrajcom. To możesz wierzyć większości chorwackiego narodu i przystać na to ażeby wybrani posłowie stanowili teraz Chorwacki "SABOR" /parlament/ a wy ażebyście z Chorwacji zciągnęli swoje wojsko, gdy to uczynicie będziecie mądrymi, ludzkimi i braterskimi, ale gdy to nie zrobicie nasza cierpliwość nie wiadomo jak długo będzie trwała, a kiedy się zacznie rozmawiać-co będzie tylko w ostateczności to wtedy nastanie czas, którego będzie piekłem dla nas i dla was.

Według naszego Jugosłowiańskiego chłopskiego programu uważamy Bułgarską chłopską partję, chłopską władzę w Bojji jako sprzymierzoną w pracy przy stwarzaniu chłopskiej republiki Słowenców, Chorwatów, Serbów i Bułgarów, postaramy się, że partja Bułgarska chłopska zrzeknie się monarchistycznego ustroju, chłopska partja wie że chłopi i robotnicy południowych Słowian stworzyli republikę, i że ona będzie się starała być w jaknajlepszych stosunkach z republikanskimi partjami w Serbji i Bułgarji.

U Słowian południowych powstała jedna z nienawidzona monarchja i król, ale nie nienawiść przeciwko osobie tylko przeciw władzy. Nasza republikanska większość jest reflektorem, który świeci z Zagrzebju całemu narodowi, przyciągniemy wszystkich za program republiki chłopskiej a komuniści muszą przyznać, że wieśniak jest

zdolniejszy do sprawowania rządów, niż od robotnika, który nie jest przywiązany do swego miejsca i bez swego domu. Robotnicy nie będą rządzić wieśniakami lecz wieśniacy nimi.

Zgromadzenie zakończono śpiewem, odśpiewano pieśń
Ciebie Boże chwalimy i z wielkimi okrzykami Niech żyje Radica i
żyje Republika.

Projekt Ustawy Konstytucji z dwó izbowym systemem.

Rada ministrów wydała ostateczny projekt konstytucji, która ma być przedłożona do aprobaty konstytuancje, która ma się zebrać 12 grudnia b. r.

Oddział I.

Ogólne zasady.

1. Art. Królestwo S. H. S. jest konstytucyjną i parlamentarną monarchją dziedziczną.

2. i 3 Art. mówią o mowie urzędowej i o herbie państwa.

Oddział II.

Władza Państwa.

4 Art. Konstytucyjną władzę uprawia król i ~~konstytucyjny~~ parlament. Prawodawczą władzę król i zgromadzenie narodowe.

5. Art. Król spełnia rząd kraju przez swoich odpowiedzialnych ministrów, według ustaw tej konstytucji.

6. Art. Władzę sądową spełniają sądy i dają wyroki w imieniu króla na mocy prawa.

Oddział III.

7. Art. Król sankcjonuje i ogłasza prawa wyznacza urzędników i mianuje oficerów. Król jest naczelnym wodzem wszystkich sił lądowych jak i morskich. Król nadaje ordery i wszystkie inne odznaki.

8 Art. Mówi o prawie amnestji króla.

9. Art. Mówi o prawie ułaskawienia przez króla.

10. Art. Król wypowiada wojnę i zawiera pokój. Gdy kraj nie został zaatakowany albo, gdy przez drugie kraje wojna nie została wypowiedziana, do wypowiedzenia wojny potrzebnem jest pozwolenie parlamentu.

11. Art. Mówi o obowiązkach króla zwołać parlament. Króla ma prawo rozwiązać parlament w akcie rozwiązania musi być dodany termin następnym wyborów, które muszą być najpóźniej w przeciągu 3 miesięcy przeprowadzone.

12. Art. Król nie może być równocześnie panującym monarchą w innym kraju bez pozwolenia zgromadzenia narodowego. Jeżeli by mimo tego król przyjął panowanie w innym kraju to równocześnie z tym przyjęciem abdykuje z tronu królestwa S. H. S..

13. Art. Mówi o znaczeniu podpisania ustaw przez króla i o kontr asygnowaniu przez ministra.

14. Art. Mówi o nieodpowiedzialności króla.

15. Art. W królestwie S. H. S. panuje Król Piotr I Karageorgiewicz a po nim następuje Syn jego Aleksander i jego potomkowie rodu męskiego z prawnego małżeństwa według praw pierworodzictwa. Jeżeli Aleksander nie będzie miał żadnych potomków męskich panowanie przechodzi na potomstwo żeńskie, też według praw pierworodzictwa. Jeżeli nie będzie i żeńskiego potomstwa to panowanie przechodzi na potomków Króla Piotra rodu żeńskiego.

19. Art. Przysięga króla brzmi: wstąpiwszy na tron królestwa S. H. S. i odbierając władzę królewską przysięgam Bogu wszechmogącemu, że jedności narodu, niepodległości państwa, nietykalności władz, zachowywać, konstytucję szanować i według tej pądzic i przy wszystkich moich postanowieniach jedynie dobro narodów przed oczyma mieć będę. Tak Mi. Dopomóż Bóg.

20. Art. Wyznacza miejsce pobytu króla.

21. Art. Mówi w sprawie regencji w czasie niepełnoletności króla, lub stałej niezdolności króla do rządzenia.

22. Art. Regentem może być następca tronu gdy jest pełnoletni. Jeżeli następca tronu nie jest pełnoletni, to zgromadzenie nar. wybiera regenta. Regentem może być Serb, Chorwat lub Szwed ale musi mieć 45 lat.

25. Art. Gdy nie będzie prawnego następcy tronu rada ministrów odbiera władzę królewską w swoje ręce i zwołuje zgromadzenie narodowe.

Oddział IV.

Zgromadzenie Narodowe.

Zgromadzenie Narodowe składa się z parlamentu i senatu. Parlament jest wybrany na 4 lata. Każdy poseł zastępuje 40.000 wyborców. Aktywni oficerowie i podoficerowie jako też i żołnierze

w służbie czynnej nie mają prawa głosowania.

Senat składa się ze 100 członków. Senatorem może być wybrany każdy obywatel, który skończył 40 lat i ukończył studia szkoły średniej lub jakiejkolwiek szkoły fachowej. Senat jest wybrany na 9 lat, i uzupełnia się co 3 lata. Posłowie senatu są wybierani z rad Okręgowych, Powiatowych i Gminnych. Senat zbiera się tego samego dnia kiedy parlament, i przestaje obradować kiedy parlament przerywa swoje sesje. Parlament zbiera się każdego roku 20 października w stolicy państwa. Wszystkie ustawy muszą być przedłożone narodowemu zgromadzeniu. Prawo proklamuje król, rozporządzenia które zawiera tekst prawa.

38 i 39 Art. Mówi o nietykalności posłów.

Oddział V.

Wszyscy ministrowie tworzą razem radę ministrów, ministrowie są odpowiedzialni przed królem i narodowym zgromadzeniem. Zarząd w królestwie w S. H. S. dzieli się na zarządy okręgów, powiatów i gmin. Okręgi obejmują 250-500.000 mieszkańców, naczelnik każdego okręgu stoi mianowany przez króla naczelnik. W pracach niektórych zakresów okręgi będą miały autonomję. Zakres działania tych autonomicznych władz będą podlegały sprawy finansów, robót publicznych, sprawy socjalne, higijena, bezpieczeństwo publiczne, gospodarka wewnętrzna, sprawy humanitarne, zarządy dróg, szkoły fachowe, regulacja rzek, e. c. t. Zarządy okręgów sprawiają wydziały okręgowe i rady okręgowe. Zarządzenia okręgowe ogłasza naczelnik okręgu. Rozporządzenia, które według zdania naczelnika okręgu są nieprawne muszą być przez tegoż odesłane do Rady Państwa. Rada Państwa jest równocześnie najwyższym sądem administracyjnym w królestwie.

Oddział VI.

Sądownictwo

Oddział VII.

Gospodarka Państwowa.

Każdego roku zgromadzenie narodowe wyznacza budżet dla królestwa na przeciąg jednego roku. Zgromadzenie narodowe może także wyznaczyć dwunastą część budżetu, dalej mówi się o podatkach i tak

Oddział VIII.

Wojsko

Istnieje powszechna służba wojskowa. Nikt nie może wstąpić do służby ~~wojskowej~~ państwowej dopuki nie uczyni zadość wymaganiom służby wojskowej.

Oddział IX.

Prawo Obywatelskie.

Jest tylko jedno prawo obywatelskie. Wszyscy obywatele mają równe prawa. Osobista wolność jest wszystkim gwarantowana tak samo i własność. Stosunki feudalne zniesione, wolność wyznaniowa i sumienia jest każdemu gwarantowana. W granicach prawa jest także gwarantowana wolność prasy. Obywatele mają prawo zgromadzania się. Służba państwowa jest dla wszystkich obywateli przystępna.

Oddział X.

Zmiana konstytucji.

Zmiane konstytucji rozstrzyga konstytuanta i król. Propozycję do zmiany lub uzupełnienia konstytucji wnosi król lub zgromadzenie narodowe.

Prowizoryczny porządek dzienny konstytuanty.

Konstytuanta ma być przez najstarszego wiekiem posła zwołana. Prowizoryczny prezydent będzie Dr. Paszycz. Porządek dzienny określa, że do postawienia uchwały potrzebna jest obecność najmniej 140 posłów. Do przyjęcia ustawy musi być obecnych najmniej 210 posłów. Ta prowizoryczna ustawa porządku dziennego będzie trwała tak długo dopuki konstytuanta nie uchwali sama nowy porządek dzienny.

Przysięga.

W ustawie porządku dziennego konstytuanty znajduje się przysięga według, której każdy poseł musi przysięgnąć wierność królowi, państwu i jednności narodowej. Każdy poseł, który tę przysięgę nie złoży, lub z jakimi zastrzeżeniami składać by ją chciał traci mandat poselski.

Za zgodności odpis: *Przeworski pr.*